Przedpłata wraz z przesełką pocztową na 1874 r, wynosi 4 zł. a. w.

ZWIĄZEK.

Pismo tygodniowe

poświęcone sprawom stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych

wychodzi co sobotę w objętości $^1/_4$ wrazie potrzeby $^1/_2$ arkusza.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy ulicy Akademickiéj l. 5.

Nr. 3. Sobota dnia 7. marca 1874. I. rocznik.

Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Drogi jakiemi kroczy rozwój Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych w kraju naszym, jest wcale różnym od ścieżek, jakiemi kroczyły stowarzyszenia w Niemczech. Schulze z Delitzsch, przez niemieckie stowarzyszenia słusznie ojcem stowarzyszeń nazwany, poświęcił całe życie przeprowadzeniu idei stowarzyszeń zarobkowych — to też on, jako twórca, naturalnym był kierownikiem ruchu — on wszędzie poruszał myśl stowarzyszania się, dążąc zarazem do jednolitej organizacyi, jakoteż do uzyskania dla stowarzyszeń bezpieczeństwa pod względem prawodawczym.

Nasze stowarzyszenia nie miały tych korzyści — tworzyły się one bez wpływu z zewnątrz, ale i bez łączności zachowanej przez powagę, któraby stowarzyszeniom nadała jakąś jednolitość. Pojedyńcze jednostki w poczuciu zbawienności tworzyły je, pracując w nich dalej po dyletancku. — Ztąd też mamy tę różnorodność urządzeń, ztąd też poczęści może za słabe powodzenie, ztąd téż mylne nieraz kierunki, na jakie zchodzą stowarzyszenia — ztąd téż u ogółu brak należytego pojęcia o zasadach i celach stowarzyszeń, a u samychże członków stowarzyszeń, brak zrozumienia swych własnych interesów.

Wprawdzie Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie dając impuls do zawiązania kilkunastu stowarzyszeń zaliczkowych w kraju, starało się choć w części powyższe usunąć niedogodności — usiłowania te jednak nie w zupełności się powiodły, gdyż nie było ono w stanie z powodów czysto fizycznej natury wszędzie należytą i potrzebną rozciągać opiekę.

Brak ten łączności i wzajemnego porozumiewania się od samego początku ruchu naszych stowarzyszeń zarobkowych nie z jednego powodu czuć się dawał — to téż gdy w 1871 r. w jesieni Dyrekcya Towarzystwa zaliczkowego we Lwowie okólnikiem do wszystkich stowarzyszeń myśl tę poruszyła, znalazła ona wszędzie bardzo pomyślne przyjęcie — jakkolwiek różne przypisywano jéj znaczenie.

Jedne stowarzyszenia chciały widzieć w „Związku“ wyłącznie instytucyę finansową, inne szły myślą wprost w odwrotnym kierunku, upatrując w téj instytucyi wyłącznie cele humanitarne, dążące do poświęcania się dla sprawy tworzenia nowych stowarzyszeń — a nie wiele tylko odgadło właściwą dążność „Związku“.

Nie dziwić się wcale temu brakowi uchwycenia właściwej myśli. Stowarzyszenia zarobkowe są u nas nowemi jeszcze — ztąd też najczęściéj albo je przeceniamy albo za nisko cenimy. Przecenieniem w każdym razie jest żądanie, aby „Związek“ był instytucyą finansową, bagatelizowaniem jest sąd, iż ma to być instytucya czysto humanitarna, wymagająca poświęceń.

„Self help“ oto godło każdego stowarzyszenia zarobkowego. Jak własną siłą nikt jeszcze odrazu wielkich nie dokazał rzeczy, tak i stowarzyszenia nasze, będące niejako uosobnieniem zasady pomocy własnej, nie mogą od razu stanąć na wysokości stanowiska, do jakiego zmierzają.

Ostatecznym dążeniem naszym jest stworzenie dobrobytu, oświaty i moralności. Niewątpliwem przeto, że powolną ale wytrwałą pracą osiągniemy cel nasz zamierzony — przedtem jednak trzeba nam się koniecznie zdecydować do przechodzenia pewnych stadji przygotowawczych. Nie są to rzeczy nowe, bo już gdzie indziéj są praktykowane, ale dla naszego kraju dopiero przyswoić je pragniemy.

Rozwjanie i popieranie idei stowarzyszeń zarobkowych w ogóle i pojedyńczych stowarzyszeń w szczególe, — obrona wspólnych interesów za pomocą wspólnych sił i środków — zawiązywanie wzajemnych stosunków — oto co na dziś stawiamy jako zadanie „Związku“. — Sądzimy bowiem, iż jeśli temu zadaniu zdołamy w zupełności

podołać, odpowiemy na dziś potrzebom i wymaganiom pojedyńczych stowarzyszeń z jednej strony, z drugiej zaś wytworzymy mimowoli dalsze formy rozwoju.

Wypowiedzieliśmy powyżej niejako program „Związku“ w znaczeniu, jak go sobie wyobrażamy — aby zupełnie być jasnym, rozbierzemy pokrótce ten program.

Dążąc w kierunku rozwoju rozwoju stowarzyszeń zarobkowych koniecznem jest, jasno wyobrazić sobie ich potrzeby i trudności z któremi walczą.

Potrzeby te i trudności są dwojakiego rodzaju — tyczące się samychże stowarzyszeń czyli wewnętrzne, i tyczące się ogółu publiczności — czyli stosunków na zewnątrz.

Do potrzeb wewnętrznych zaliczamy tworzenie dobrej organizacyi, obronę w obec nadużyć władz, dążenie do udoskonalenia prawodawstwa pod względem stowarzyszeń — wyszukiwanie źródeł kredytu.

Do stosunków zewnętrznych zaś zaliczamy, szerzenie zdrowych pojęć o stowarzyszeniach, a tem samem budzenie zaufania i wiary u publiczności, i zawiązywanie nowych stowarzyszeń.

To są główne potrzeby stowarzyszeń naszych, o ile mogliśmy się przekonać tak z własnego doświadczenia, jako też w skutek nieustannych utyskiwań wielu tak już istniejących, jak i dopiero zawiązujących się stowarzyszeń. Tym też potrzebom zaradzić, powinno być zadaniem „Związku“. (D. n.)

Założenie i zarejestrowanie firmy stowarzyszenia według ustawy z d. 9. kwietnia 1873.

(Dokończenie.)

Powiedzieliśmy poprzednio, że po uchwaleniu i podpisaniu statutu najważniejszą czynnością Ogólnego Zgromadzenia jest wybór dyrekcyi i Rady nadzorczéj.

Oczywiście wybory te uskutecznia się w sposób dopieroco przyjętym statutem wskazany.

Wiadomo nam, iż przeważna większość Stowarzyszeń zaliczkowych tak nowozawiązujących się, jako téż dawniejszych, które w ostatnich czasach swe firmy rejestrowały według wymagań ustawy z d. 9. kwietnia 1873., używała za wzór statutu Towarzystwa zaliczkowego we Lwowie, stow. zarejestr. z nieograniczoną poręką, sposób przeto wyboru dyrekcyi i rady zawiadowczej (nadzorczej) przedstawiamy według przepisów tegoż statutu.

Statut Towarzystwa zaliczkowego we Lwowie i tych stowarzyszeń, którym tenże na wzór służył, orzeka o wyborze dyrekcyi, iż takową wybiera Rada zawiadowcza i przedstawia Ogólnemu Zgromadzeniu do zatwierdzenia. Przedewszystkiem więc należy przystąpić do wyboru Rady zawiadowczej. Wybór ten oczywiście odbywa się kartkami, i paść może tylko na członków stowarzyszenia t. j. na takich, którzy statut podpisali.

Ponieważ zaś w nowo powstających stowarzyszeniach jest do przewidzenia, iż w skład Rady zawiadowczej wejdą przeważnie ludzie zawiązaniem stowarzyszenia najwięcej się zajmujący, w dawniej zaś istniejących stowarzyszeniach przeważnie członkowie dawnej Rady zawiadowczej (wydziału, komitetu), a ci, tak w pierwszym jak i drugim wypadku naprzód się porozumieć musieli co do organizacyi stowarzyszenia zarejestrowanego, nie może przeto powstać żadna trudność, aby nowowybrana Rada zawiadowcza natychmiast się ukonstytuowała i przedstawiła Ogólnemu Zgromadzeniu skład dyrekcyi do zatwierdzenia.

Przy wyborach Rady zawiadowczej, jako też zatwierdzeniu dyrekcyi wybranej przez Radę zawiadowczą szczególną należy zwracać uwagę, aby głosowali tylko ci, którzy statut podpisali. Gdyby bowiem z protokołu zgromadzenia okazać się miało, że głosów było więcej oddanych, aniżeli członków podpisanych na statucie, słusznie mógłby sąd handlowy odmówić zarejestrowania, uważając wybór jako dokonany przez osoby do tego nieuprawnione.

Po dokonanym w powyższy sposób wyborze dyrekcyi, należy wpisać nazwiska wybranych członków dyrekcyi do statutu, oznaczając je w myśl §. 5. ustępu 13. ustawy jako osoby uprawnione do przeprowadzenia czynności potrzebnych do zarejestrowania firmy — a zarazem odczytać protokół z odbytego Zgromadzenia.

Co do podpisania protokołu, należy się stosować do przepisu statutu. W stowarzyszeniach jednak dawniej istniejących, jeśli przedtem inne osoby były upoważnionymi do podpisania protokołu, aniżeli po uchwaleniu nowego statutu, radzić możemy, ażeby protokół podpisali tak uprawnieni do tego obecnie, jako też i według dawnego składu rzeczy, aby tym spsobem uniemożliwić wszelkie zarzuty.

Po przeprowadzeniu powyższych czynności należy przystąpić do urzeczywistnienia trzeciego warunku wymaganego ustawą do zawiązania stowarzyszenia t. j. do zarejestrowania firmy stowarzyszenia.

Z brzmienia ustawy, a mianowicie §. 8. wypływa, iż wszelkie dotychczasowe czynności były tylko przygotowawczemi — zarejestrowanie firmy dopiero nadaje stowarzyszeniu prawo bytu. „Przed uskutecznieniem zarejestrowania firmy w rejestrze stowarzyszeń, stowarzyszenie jako takie nie istnieje. Jeśli kto działa w imieniu stowarzyszenia przed zarejestrowaniem, odpowiadają działający osobiście i solidarnie (§. 8).“

W celu zarejestrowania firmy, powinni uprawnieni do tej czynności (w najczęstszych wypadkach będą niemi członkowie dyrekcyi,) firmę stowarzyszenia zgłosić w sądzie handlowym albo osobiście do protokołu, albo téż pisemnem podaniem notarjalnie legalizowanem. „Wszelkie ustawą wskazane zgłoszenia do zarejestrowania w rejestrze stowarzyszeń, muszą do sądu handlowego być wnoszone albo osobiście do protokołu, lub też w formie sądownie lub notarjalnie uwierzytelnionej (§. 2. rozp. minist. z d. 14. maja 1873. N. 71. D. u. p).

Do podania o zarejestrowanie firmy należy załączyć: 1) statut, 2) legitymację członków dyrekcyi, 3) podpisy członków dyrekcyi.

Statut stowarzyszenia załączony do podania o zarejestrowanie firmy nie potrzebuje być przedkładanym w oryginale, ale według §. 10. rozp. ministerjalnego z d. 14. maja 1873. N. 71. D. u. p. może być uwierzytelnionym odpisem.

Co do postanowienia o sposobie legitymacji członków dyrekcyi pozostawia ustawa statutowi zupełnie wolne pole, wymaga tylko w §. 5. ustęp. 7. aby było postanowienie, w jaki sposób legitymują się członkowie dyrekcyi. Zwyczajnie przyjętym sposobem legitymowania się jest protokół zgromadzenia, na którem dokonano wybory, a względnie zatwierdzono wybór dyrekcyi dokonany przez Radę zawiadowczą.

Należy więc sądowi przedłożyć sądownie lub notarjalnie uwierzytelniony odpis protokołu zgromadzenia.

Co do samego sporządzenia protokołu, to ze względu, iż protokół jest legitymacją członków dyrekcyi, a więc pełnomocnictwem ich, należy, aby był sporządzonym notarjalnie, ponieważ rozporządzenie z d. 14. maja 1873 w §. 2. al. 2. orzeka iż „pełnomocnicy mają się wykazać pełnomocnictwem sądownie lub notarjalnie uwierzytelnionem.“

Nie może też być zaniedbanem wykazanie w protokole, a ile możności powinno to być alegatami stwierdzone, iż zwołanie zgromadzenia nastąpiło w sposób statutem przepisany.

Pod względem podpisów członków dyrekcyi, załączyć się mających do zgłoszenia się (podania) o zarejestrowanie firmy, przepisuje ustawa w §. 16, iż takowe mają być notarjalnie legalizowane.

Co do samego brzmienia podania wystarcza, jeśli w niem wypowiedziano, iż na podstawie statutu w notarjalnie widymowanym odpisie załączonym, według dołączonego widymowanego protokołu zgromadzenia zawiązało się stowarzyszenie pod taką a taką firmą — że zarząd stanowi dyrekcja złożona z tylu a tylu członków, których wybór uskutecznionym został, jak wykazuje wzmiankowany protokół zgromadzenia. Uprasza się przeto sąd handlowy o wpisanie firmy do rejestru firm stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, w którym to celu załącza się legalizowane podpisy członków dyrekcji.

Jakkolwiek na innem miejscu wspominaliśmy już, jakich używać należy stempli do zgłoszenia się o zarejestrowanie firmy stowarzyszenia, powtarzamy tu, iż podanie należy według §. 6 ustawy z dnia 21. maja 1873 N. 87 D. u. p. zaopatrzyć marką stemplową na jeden złoty austr. wal. Inne załączniki zaś, jeśli nie są z innych powodów (n. p. z powodu legalizacyi notarialnéj) już stemplowane, należy zaopatrzyć marką stemplową na 15 cnt. austr. wal.

Opłata stempli przez Towarzystwa zaliczkowe.

(Dokończenie.)

Reskrypt c. k. ministerstwa skarbu z d. 18. czerwca 1873. nie wyczerpnął jednak przedmiotu, ponieważ zastosował §. 9. ustawy tylko do tych stowarzyszeń które przez c. k. władze były już pociągane do opłaty stempli i bezpośrednich należytości przed ogłoszeniem ustawy — nie wspomina zaś nic o postępowaniu ze stowarzyszeniami, z któremi rzecz się tak nie miała.

Toteż wskutek dopominań się o ostateczne i jasne uregulowanie stosunku stowarzyszeń powstałych przed wejściem wżycie ustawy o stowarzyszeniach z d. 9. kwietnia 1873 i ustawy stemplowéj dla stowarzyszeń z d. 21. maja 1873. c. k. ministerstwo skarbu wydało do wszystkich c. k. krajowych dyrekcyi skarbowych nowe rozporządzenie pod d. 5. listopada 1873. l. 27.598.

Nie znamy brzmienia dosłownego tego rozporządzenia ministerstwa skarbu, c. k. władze bowiem skarbowe w Galicyi, nie zawiadomiły o nim stowarzyszeń interesowanych, jakkolwiek do tego były obowiązane. — Mając jednak pod ręką wskutek rozporządzenia ministerjalnego z d. 5. listopada 1873. okólnik wystosowany przez c. k. krajową dyrekcję skarbową w Pradze z d. 12. listopada 1873. l. 46.989 do wszystkich czeskich urzędów podatkowych, możemy z niego zaczerpnąć wyjaśnień nam potrzebnych.

Oto główna treść rzeczonego okólnika.

Rozporządzeniem c. k. ministerstwa skarbu z d. 5. listopada 1873 l. 27.598 została krajowa dyrekcja skarbowa upoważnioną do przyznania rozporządzeniem z d. 18. czerwca 1873. l. 16.221. bliżéj określonych ulżeń §. 9. ustawy z d. 21. maja 1873. (N. 87. D. u. p.) stowarzyszeniom zaliczkowym i wszelkim innym zarobkowym i gospodarczym powstałym przed wejściem w życie ustawy z d. 9. kwietnia 1873 (Nr. 70. D. u. p.), a mianowicie takim które do końca czerwca 1874. wykażą się wpisaniem swéj firmy do rejestru stowarzyszeń, jeśli i innym warunkom zadość uczyniono. Rozstrzygnięcie późniéjszych podań o przyznanie tych ulg ministerstwo skarbu dla siebie rezerwuje.

W dalszym ciągu rozwodzi się reskrypt nad przeprowadzeniem powyższego postanowienia, podajemy przeto treść jego ile możności dokładnie, tém bardziéj, że dochodzą nas ciągłe zażalenia, iż c. k. władze skarbowe nielitościwie pociągają stowarzyszenia do opłat stemplowych najczęściéj od nich wcale się nie należących.

Przedewszystkiem rozporządzenie to oznacza dla stowarzyszeń zarobkowych dawniéj t. j. przed wejściem w życie ustawy o stowarzyszeniach z d. 9. kwietnia 1873. zawiązanych do zastosowania swych statutów do wymagań téjże ustawy termin do 30 czerwca 1874., jeśli chcą za czas przeszły korzystać z ulżeń pod względem opłat stemplowych ustawą z d. 21. maja 1873. określonych.

Następnie ustanawia reskrypt ten różnicę między stowarzyszeniami, które już wskutek rozporządzeń daw-

niejszych, części na nie nałożonych bezpośrednich należytości uiściły, a stowarzyszeniami, które dotychczas nie uznawały obowiązku opłacenia należytości bezpośrednich, a tém samém dotąd nie zapłaciły żadnych należytości bezpośrednich, czy to wskutek zręcznego opierania się płaceniu, czy też, dlatego, że dotąd nie były nagabywane przez c. k. władze skarbowe. Co do stowarzyszeń, które ulegając pressyi c. k. władz skarbowych, poddały się rozporządzeniom ministerstwa skarbu z d. 24. maja 1869. l. 16.587 i d. 16. czerwca 1871. l. 20.668 i w swoim czasie tylko jedną piątą a względnie jedną dziesiątą część należytości uiściły, pozostawia rozporządzenie z d. 5. listopada 1873. l. 27.598 w swéj mocy postanowienia wypowiedziane w rozporządzeniu z d. 28. czerwca 1873. l. 16.221 — wzywa jednak te stowarzyszenia ażeby równocześnie z uiszczaniem należytości, przedkładały półroczne wykazy w formie żurnalu przepisanego §. 12. ustawy z d. 31. grudnia 1862.

Co do stowarzyszeń zaś, które dotąd żadnych należytości stemplowych nie uiściły, postanawia również rozporządzenie z d. 5/11. 1873. l. 27.598, iż obowiązane one są do zapłacenia należytości tylko w granicach ustawą z d. 21. maja 1873. wskazanych — przyczem nawet zezwolono jest dyrekcjom skarbowym od wypadku do wypadku wchodzić w pewien rodzaj ugody, i zadawalniać się pobraniem pewnéj sumy umówionéj *(Abfindungssumme)*.

Zauważyć tu należy, iż rozporządzenie ministerstwa przy ściągnieniu za lata ubiegłe należytości bezpośrednich, wymienia tylko wpłatę na udziały, zwroty udziałów i wypłacone dywidendy, pomija zaś zupełnie procenta wypłacone od wkładek na rachunek bieżący (oszczędności) — a rozporządzenie z d. 18. czerwca 1873. nawet wyraźnie wypowiada, iż opłaty 2% od procentów wypłaconych przez stowarzyszenie za wkładki na rachunek bieżący składane, za lata ubiegłe pobierane nie będą.

Jest to niezawodnie małą ulgą, pochodzącą jednak nie z woli władz skarbowych, ale jako naturalny wynik rzeczy, gdyż pobór tych należytości od stowarzyszeń zaliczkowych ustanowionym został dopiero rozporządzeniem ministerstwa skarbu z d. 9. stycznia 1873. l. 31.026 a przedtem nigdy o tem i mowy nie było.

Z wszystkich tych wyżéj przytoczonych rozporządzeń wynika, że stowarzyszenia zawiązujące się od czasu wejścia w życie ustawy z d. 9. kwietnia 1873. a więc na podstawie tejże, podlegają opłacie należytości od samego początku swego istnienia w granicach ustawą z d. 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. wskazanych, a więc według norm, jakieśmy na początku niniejszéj rozprawy (Nr. 1. „Związku“) skreślili. Stowarzyszenia zaś dawniej zawiązane podlegają takiéjże saméj opłacie stemplowych należytości od chwili zastosowania się do wymagań ustawy z d. 9. kwietnia. Jeźli zaś pragną korzystać z ulg w opłacie stempla unormowanych ustawą z d. 21. maja 1873. powinne najdaléj do dnia 30. czerwca 1874. zarejestrować swe firmy według ustawy o stowarzyszeniach z d. 9. kwietnia 1873, i żądać tego od dyrekcji skarbowych.

Ruch Stowarzyszeń.

Mamy do zanotowania dwa nowo zawiązane stowarzyszenia, których podania o zarejestrowanie firm wniesione zostały do dotyczących sądów handlowych.

Towarzystwo zaliczkowe w Mielcu, stowarzyszenie zarejestrowane z nieograniczoną poręką. — Zarząd stanowi dyrekcya złożona z pp. Dr. Jana Prokopa naczelnika sądu pow. jako dyrektora, X. Józefa Knutelskiego proboszcza, jako kasjera i Władysława Satkowskiego jako kontrolora; w zastępstwie zaś sprawować będą: urząd dyrektora p. Michał Dębicki burmistrz i właściciel realności, kasjera p. Marjan Minkusiewicz, kontrolora p. Feliks Lejko majster krawiecki.

Towarzystwo zaliczkowe w Krośnie stow. zar. z ograniczoną poręką.

Będąc przeciwnikami ograniczonéj poręki w stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych w ogóle a zaliczkowych w szczególe, zaznaczamy to na tem miejscu zachowując na późniéj omówienie obydwu rodzajów poręki według pojęcia ustawy z d. 9. Kwietnia 1873.

— Stanisławowski sąd handlowy ogłasza w Gazecie lwowskiéj iż firma „**Towarzystwo zaliczkowe w Buczaczu,** stow. zarejestr. z nieograniczoną poręką“ została wpisaną do rejestru stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Towarzystwo zaliczkowe w Cieszynie, stow. zarejestr. z nieogr. poręką, rozpoczęło swe czynności z d. 22. listopada 1873. Ze sprawozdania z dotychczasowych czynności wyjmujemy, iż stowarzyszenie to dobrze się rozwija. — Z końcem lutego 1874 liczyło członków 121 z deklarowaną kwotą udziałów 6.040 zł. a. w. na które wpłacono 1.053 zł. 16 ct.

Pożyczek udzielono w ogóle 5.135 zł. — Rozwój swój zawdzięcza po części gorliwym zabiegom dyrekcyi, po części zaś Towarzystwu wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie przez otwarcie kredytu w rachunku bieżącym do wysokości 10.000 zł. aw.

W sprawie kas pożyczkowych gminnych. Wydział krajowy uznając dotychczasową działalność gminnych kas pożyczkowych jako nieodpowiadającą istotnym potrzebom z jednéj strony, z drugiéj zaś, mając na względzie ustawę z d. 9. kwietwia 1873. N. 70. D. u. p. ułatwiającą zawiązywanie stowarzyszeń zaliczkowych, opartych na zasadzie pomocy własnéj i wzajamnéj poręce, postanowił tę gałęź kredytu publicznego pod szczegółowe wziąść zastanowienie.

W tym celu, pragnąc działalność swoją oprzeć na zdaniu ludzi posiadających wiadomości w tym kierunku zwołał ankietę złożoną z pp. Piotra Grossa, Michała Kokurewicza, Teofila Merunowicza, Zygmunta Medveczkyego, Józefa Pajączkowskiego, Dr. Tadeusza Pilata i Dr. Pawła Skwarczyńskiego.

Ankieta ta odbyła temi dniami pierwsze swe posiedzenie, na którem zastanawiając się nad reorganizacją kas pożyczkowych uznała ze wszech miar wyższość instytucyi stowarzyszeń zaliczkowych nad kasami pożyczkowemi. Rezultatów dotąd pozytywnych nie ma, omawiano bowiem ogólne tylko kwestje i rozdzielono referata. — Wswoim czasie nie omieszkamy podzielić się z szan. czytelnikami wiadomością o wyniku obrad ankiety.

Wydawca **Z. Medveczky.** Odpowiedzialny redaktor **Dr. Tadeusz Skałkowski.** W I. Związkowej drukarni we Lwowie Rynek 11.